

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Redactie-sekretariaat: Postbus 7176 te Amsterdam.

Administratie: Rotterdamse Rijkweg 174, Rotterdam-8

J. H. VEEFKIND — KROMMENIE

EEN CHRISTELIJK GEBED (2)

Johannes 17:2-3

■ Gelijk Gij Hem macht hebt gegeven

De Zoon leeft van wat de Vader Hem geeft. De Vader geeft Hem werk. De Vader geeft Hem woorden. De Vader geeft Hem zijn naam. De Vader geeft Hem heerlijkheid. De Vader geeft Hem mensen. En de Vader geeft Hem ook macht.

De Zoon is dus niet het Woord. Het Woord was in den beginne. Het Woord was bij God. Het Woord was God. Alle dingen zijn door het Woord geworden. En alle mensen zijn door het Woord geworden. Alle dingen en alle mensen zijn van het Woord.

Maar alle dingen en alle mensen zijn niet van de Zoon. Ze zijn van de Vader en de Vader heeft hen aan de Zoon gegeven. Het Woord is God en de Zoon is mens. En de mens leeft van alles wat God hem geeft.

Die mens is Jezus. Jezus is de tweede mens sinds Adam. Hem doet de Vader heersen over de werken van zijn handen. Hem heeft de Vader alle dingen en alle mensen toevertrouwd. God heeft Jezus macht gegeven. God heeft Jezus koning gemaakt — koning over de hele aarde.

■ Over alle vlees

Een patiënt is een mens met ziekte. Een kerkhof is een akker met dood. Zo is 'vlees' schepsel met zonde en dood. En alle vlees zijn alle dingen, planten, dieren en mensen die met de dood in de schoenen lopen.

Jezus is koning over een ellendige aarde. Een aan lager wal geraakte planeet, een geruïneerde flora en fauna, een karikaturale mensheid. Een schepping, die aan de vruchteloosheid is onderworpen. Een schepping, die in al haar delen zucht en in barensnood is.

Dat is alles wat de Vader aan de Zoon heeft gegeven.

■ Al wat Gij Hem gegeven hebt

Men is pas volbloed calvinist, als men hier de uitverkiezing bij haalt. 'Alle vlees' is wereldwijd, 'al wat Gij Hem gegeven hebt' is de beperkte aktieradius van de verkiezing. Dan maar geen volbloed calvinist zijn!

Met andere woorden wordt twee keer hetzelfde gezegd. 'Alle vlees' zegt wat de mens met Gods goede schepping heeft gedaan. Hij heeft haar aan de dood gegeven. 'Al wat Gij Hem gegeven hebt' zegt wat God met deze dode schepping heeft gedaan. Hij heeft haar aan Jezus gegeven.

Jezus is koning over een vermolmd koninkrijk.

■ Om daaraan eeuwig leven te schenken

Een kind naar huis dragen is zwaar werk. Een kind, zwaar van water en levenloosheid, naar huis dragen is onmenselijk werk. Het eerste moest de eerste mens. Het tweede doet de tweede mens. Jezus is het kind van de rekening. De Zoon betaalt het gelag.

Probeer maar eens een zware koffer op te tillen, als je er naast zit. Dat lukt je niet. Het lukt alleen, als je ópstaat, als je boven de koffer staat.

Daarom bidt Jezus, dat Hij mag opstaan en opgehemeld worden: „Vader, verheerlijk uw Zoon.“ Pas als Hij er boven staat, kan Hij zijn onmenselijk zware taak vervullen. Dan pas kan Hij leven brengen in een schepping die ten dode is opgeschreven.

■ Dit nu is het eeuwige leven, dat zij U kennen

Eeuwig leven is niet in de eerste plaats: altijd leven. Eeuwig leven is in de eerste plaats: bevrijd leven. Bevrijd „van 't woeden van de boze,

van 't vrezen voor de dood, van aarzelen en klagen, verdriet en bitterheid, van alles wat wij dragen, van 't lijden aan de tijd.”

Eeuwig leven is niet in de eerste plaats een kwestie van zijn. Eeuwig leven is in de eerste plaats een kwestie van kennen. Als een jongen een meisje leert kennen, verandert zijn leven. Hij blijft hetzelfde werk doen, hij houdt dezelfde hobbies. Maar werk en hobbies zijn nu gericht. Er zit doel, vaart, tintelend leven in. Als een mens God leert kennen, komt er stille tijd in vrije tijd en stille tijd in drukke tijd. Dan komt er leven in de dood.

Eeuwig leven is dus niet alleen iets voor straks, als Jezus is teruggekomen. Eeuwig leven is ook iets voor nu, nu Jezus voor zaken op reis is. We mogen nu beginnen aan wat we straks zullen bezitten. Dan is de overgang ook niet zo groot.

■ De enige waarachtige God

Eeuwig leven betekent opheffing van het diepe verdriet van de mensen. Verdriet, omdat ze God hebben dood verklaard. Verdriet, omdat ze niet meer „Abba, Vader” kunnen zeggen. Als Vader er weer is, leeft het kind weer op.

Eeuwig even betekent terugkeer van de boemelende zoon in het vaderhuis. Het is de overwinning van de diepe moeheid van mensen zonder God. Het is diepe blijdschap, die je zelf niet begrijpt. Het is het paradijs.

■ En Jezus Christus, die Gij gezonden hebt

Dit is de enige plaats waar Jezus zichzelf zo onomwonden Christus, Gezalfde, noemt. Profeet, priester, koning en dus: mens! Jezus is de echte mens, de tweede echte mens.

En deze tweede echte mens staat op één lijn met de enige echte God. Jezus kennen is God kennen.

Niemand heeft ooit God gezien. Jezus heeft Hem aan ons laten zien. Wie Hem ziet, ziet de Vader. Jezus is de transparant, de afdruk, het beeld van God.

De mensen zeggen: „Jezus zie ik, Hem kan ik vertrouwen. Maar wie is God?” Jezus zegt: „Wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien.” De Zoon is sprekend de Vader. De Zoon kennen is de Vader kennen. De tweede echte mens kennen is de enige echte God kennen. En dit is het eeuwige leven.

Ik lach om het leven,
het eeuwige leven,
dat U zo maar wilt geven
en zonder verwijt.

Dit lichaam zal opstaan,
gewoon 's morgens opstaan,
ik zal naar U toe gaan
en dat voor altijd.

In dit nummer:

Pagina 141

Ds J. H. Veeffkind,
Een christelijk gebed (2)

Pagina 142

Ds H. Smit,
In het isolement ligt de
onmacht van de belijdenis

Ds H. J. van der Kwast,
Een irregulele dogmaticus?
(Belevnissen met Dr O.
Noordmans)

Pagina 143

Drs H. de Jong,
Milieu-beheer

Pagina 144-145

J. Vegter,
De Club van Rome (3)

Ds H. Amelink,
De brief aan de Efeziërs

Pagina 146

Mej. C. J. Verburg,
Aanvaarding door de
kerkelijke gemeenschap

Pagina 147

Verslag Predikanten-
conferentie

H. SMIT — DEN HELDER

In het isolement ligt de onmacht van de belijdenis!

■ Aanval van sluipschutters

Ook op kerkelijk gebied kent men het verschijnsel van de oorlogsverklaring. Maar evenzo het verschijnsel van de sluipende infiltratie. Bij de oorlogsverklaring wordt de inhoud van de belijdenis op een drieste en duidelijke manier verworpen. Maar bij de infiltratie-aanpak blijft het belijdeniswoord officieel recht overeind staan. Het wordt echter „nader verklaard”. Het gaat iets anders zeggen dan het vroeger altijd gezegd heeft. Er verandert officieel niets. Maar in werkelijkheid verandert alles.

We belijden met zeer velen, dat Jezus de Christus is, de Zoon van God. Maar wat betekent die belijdenis eigenlijk? We kunnen zomaar vernemen, dat de „Christus-figuur” in onze tijd gestalte krijgt in allerlei vrijheidsstrijders en rebellenleiders. Maar dan hebben we te doen met een „christus” (aanhalingstekens en kleine letter!), die zich **toch** koning laat maken en die **zwijgt** over de spijs, die blijft tot in het eeuwige leven (Zie Joh. 6:15, 27). En „Zoon van God” wordt — dat is wat „theologisch” van opzet — vaak helemaal gezet in het raam van verbond en adoptie: **Wij** zijn in Gods verbond als zijn zonen en dochteren aangenomen. Daarbij is **Jezus** de zoon-bij-uitstek, de zoon in wie Gods bedoeling met ons mensen werkelijk is gerealiseerd! Maar de „eeuwige natuurlijke Zoon van God” (Zondag 13) is vergeten!

■ Angst

Soms kan ons de angst om het hart slaan. In de dagen, waarin de apostolische geloofsblijdenis tot stand kwam, heeft men — denk ik — stellig geloofd, dat men een belijdenisformulering had, waarin de ketterij **afdoende** werd gesignaleerd, beteugeld en bestreden. Maar leg je de belijdenis van Nicea ernaast, dan zie je duidelijk, dat er op bepaalde i's al weer extra-punten zijn gezet. Blijkbaar heeft het systeem van her-verklaring en zin-verandering een akelige vitaliteit in zich. Het heeft iets van insecten, die tenslotte ook het laatste bestrijdingsmiddel weer overleven. In onze tijd wordt de belijdenis soms in alle duidelijkheid verworpen. Ze zou in geen enkel opzicht meer passen in het denk- en leef-raam van onze tijd! Maar vaak ook verklaart men zich één met de vaders in het belijden. Als men dan „alleen maar” de oude bekende woorden mag over-

Kerkelijk Leven

brengen in de termen van ons eigentijds gedachtenpatroon. Er behoeft, zo zegt men, „in wezen” niets te veranderen. Maar in alle geruisloosheid verandert alles toch.

Zal ook de beste belijdenis door deze infiltratiemacht tenslotte niet worden uitgehold als een huis in de tropen door een termietenleger?

Is dat niet om bang van te worden?

■ Wat is de oorsprong van het kwaad?

Hoe krijgt men het voor elkaar die oude en bekende woorden en namen „nieuw” te verklaren en van hun oorspronkelijke zin te beroven?

Telkens zien we, dat men die woorden en namen **isoleert** van het **geheel** van de Schriften, al zal men zich daarbij graag op „speciale” teksten en gedachtenlijnen in de bijbel beroepen. Dan gaan die namen en woorden meer en meer een **eigen** bestaan leiden en dat wordt tenslotte **ons** eigen bestaan.

Hier hebben we te doen met een isolement waarin géén kracht ligt. Integendeel!

Wat is hiertegen nu te doen?

■ Johannes 20:30-31

Aan het slot van Johannes 20 lezen we het volgende: „Jezus heeft nog wel vele andere tekenen voor de ogen zijner discipelen gedaan, die niet beschreven zijn in dit boek, maar deze zijn geschreven, opdat gij gelooft, dat Jezus is de Christus, de Zoon van God, en opdat gij, gelovende, het leven hebt in zijn naam”.

„... dat Jezus is de Christus, de Zoon van God...”. We hebben daar — zo zou ik willen zeggen — een door de Heilige Geest ons gegeven hoofdsom, een door God zelf geijkte en gewaarmerkte belijdenis.

Maar die belijdenis wordt ons niet gegeven als een geïsoleerd zinnetje!

Johannes heeft een brede — zij het ook niet volledige — beschrijving gegeven van de tekenen, die de Here Jezus heeft gedaan. Opdat zijn lezers **daaruit** de kracht zouden ontvangen om die belijdenis-hoofdsom van harte te beamen en te blijven beamen.

Er is hier een merkwaardige samenhang tussen het geheel van het evangelie en de hoofdsom van de belijdenis.

Wie op de goede manier het evangelie leest, die zal daardoor komen tot die ene korte belijdenis-uitspraak.

Wie de belijdenis uitspreekt zal altijd weer naar het geheel van het evangelie terug moeten om te weten en te blijven weten wat hij zegt en om het **van harte** te blijven zeggen.

Het licht van de belijdenis brandt in het evangelie. Wanneer men de belijdenis isoleert van het geheel, dan wordt het licht gedoofd. Dan zal men de kracht tot geloven gaan missen!

Zo kunnen we spreken van een „**pendelbeweging**” tussen het geheel van het evangelie en de belijdenis-hoofdsom in Joh. 20:31.

■ De pendelbeweging

De pendelbeweging is noodzakelijk. Zelfs wanneer we de belijdenis-hoofdsom in Gods Woord vinden en die hoofdsom dus rechtstreeks door God is gewaarmerkt. Zo is het immers in Joh. 20:31.

Hoeveel te meer geldt dat dan van de belijdenis die door de kerk is opgesteld! Wie de belijdenis naspreekt moet terug naar het geheel van de Schriften. Want het licht van de belijdenis brandt in het evangelie. Hij moet terug naar de Schriften om te weten en te blijven weten wat hij zegt en om het **van harte** te zeggen. Van de belijdenis terug naar de Schrift en dan weer, voorzien van levende kracht, naar de samenvatting in de belijdenis. De pendelbeweging! Zo en zo alleen staan kerk en gelovige sterk!

Maar wanneer die beweging ontbreekt gaan de lichten uit!

■ De verzoeking

De satan werkt graag langs lijnen van geleidelijkheid. Wat heeft hij eraan als we erg schrikken! Hij zal ons wellicht niet vragen de belijdenis in het water te gooien. Maar hij zal ons wel zo ver zien te krijgen, dat we Joh. 20:31 losmaken van al het voorgaande! Hij wil bereiken, dat de pendelbeweging stopt en dat de belijdenis van Gods Woord wordt geïsoleerd. Dan zal het donker worden in de kerk!

Die isoleer-verzoeking komt op ons af als een man die twee handen heeft, een linkerhand en een rechterhand. In het voorgaande gedeelte hebben we hoofdzakelijk het „linkerhandswerk” gezien, waardoor een **vitale** vrijzinnigheid een „legitieme” plaats krijgt in de kerk.

Met zijn „rechterhand” zal deze verzoeker daarentegen ruimte in de kerk „vrijmaken” voor een **dode** rechtzinnigheid.

We mogen het dankbaar in onze belijdenis waarderen, dat zij zich helemaal niet wil laten isoleren van Gods Woord. Ze wil niet als „self-supporting” worden aangezien. Daarover een volgende keer nog iets.

H. J. VAN DER KWAST
AMSTELVEEN

Een irreguele dogmaticus?

Mijn Amsterdamse leermeester, ds. S. G. de Graaf, hield ons steeds voor dat wanneer je iets van de geesten wilt opsteken, je beter één boek van de persoon in kwestie zelf kunt lezen, dan tien over hem.

Dit geldt in het bijzonder voor oorspronkelijke geesten als Noordmans. Eén van de prettige dingen in zijn boeken b.v. **Het koninkrijk der hemelen, Herschepping, Zondaar en Bedelaar, Gestalte en Geest**, is, dat je bij lezing er van niet wordt gehinderd door allerlei, geleerdheid uitstallende, noten en verwijzingen onder aan de pagina of aan het eind van het boek.

Toch word je al gauw gewaar dat de schrijver een belezen man is, die niet alleen thuis is in de werken van de grote theologen, maar ook de gedachtenwereld van de wijsgeren, en de literatuur van zijn dagen kent.

Je komt in de tekst wel eens een verwijzing of een citaat tegen, maar dit is niet storend voor een rustig verwerken van de gedachten van een schrijver, die ook zo één en ander uit zichzelf weet.

Zoals ik al schreef werd uit de publicaties van Noordmans al gauw duidelijk dat deze 'dorps-dominé' iets te zeggen had onder de theologen. Dit was opvallend daar Noordmans plannen voor de doctorale studie heeft laten liggen.

G. Puchinger liet in **Woord en Dienst** van 17-7-'71 de dankrede afdrucken, die Noordmans bij zijn ere-promotie in Groningen uitsprak; hij zei daarin o.a.:

„Mijn doctoraal examen sloeg ik over. Ik verzoek de jongeren hieraan geen voorbeeld te nemen. Het is niet de kortste weg om naar het doctoraat te promoveren.

Ik liet niet de studie, maar wel de handboekstudie varen en wendde mij tot de grote wereldlijke en kerkelijke schrijvers.”

Nu heeft de weg van zelfstudie in elke wetenschap zijn risico's, waaraan ook Noordmans niet helemaal ontkomen is, ondanks de opmerkelijke resultaten, die algemeen respect hebben gevonden.

Noordmans is niet de enige, die deze weg is gegaan en laat nu niemand minder dan **Karl Barth** in zijn dogmatiek onderscheid hebben gemaakt tussen wat hij noemt **regulaire** en **irregulaire dogmatiek**!

Het ligt dan ook voor de hand dat in twee dissertaties, die over het werk van Noordmans zijn geschreven, de in deze artikelen al genoemde van **dr. G. J. Paul** en in 'Geest en Kerk' van **dr. F. Haarsma** de omschrijving van Barth op de theologie van Noordmans wordt toegepast.

Zo schrijft **Haarsma** op pag 11, dat de kenmerken die Barth noemt op verrassende wijze van toepassing zijn op Noordmans' theologie: „geen streven naar volledigheid en directe bruikbaarheid voor het theologisch onderricht, niet steeds zich reenschap gevend van haar methode en de toepassing daarvan, fragmenta-

Belevenissen met Dr O. Noordmans

risch in haar thema's en selectief in de bijbelse en dogmahistorische fun-
dering, het onderscheid tussen dog-
matiek slechts ten dele in rekening
brengend, in de keuze van de stof
tenslotte sterk bepaald door de ac-
tuele gebeurtenissen". (Met excuss
voor al de vreemde woorden v.d.K.)
Zonder te ontkennen dat verschil-
lende onderdelen in deze beschrij-
ving op Noordmans van toepassing
zijn, ben ik toch niet weg van deze
indeling; onder verwijzing naar een
vorig artikel zou je zeggen: Nu zit
hij ook al in zijn **theologisch hokje!**
Hoewel de toepassing van de om-
schrijving van Barth zonder twijfel
zijn bedoeld als een eerbewijs komt
het bij mij over als een minzaam
knikje van de 'koningin der weten-
schappen', dat niet helemaal vrij is
van zelfhandhaving.

Voor mij blijft Noordmans een man
die **niet in een hokje past.**

Daarom ben ik mij er ook van be-
wust, dat wanneer ik in deze arti-
kelen een poging waag iets van het
eigene in zijn werk te laten zien, dit
van fragmentarische aard en wel-
licht aanvechtbaar is.

Om zo voorzichtig mogelijk te werk
te gaan lijkt het mij goed nu **Noord-
mans** zelf het woord te geven en
daarom citeer ik het begin van de
eerste meditatie in het boek **Gods
Poorten** over Psalm 24 : 4 (berijmd)

„Bij deze psalm heb ik een oude
schuld staan, die ik nu wil af-
dragen. Soms slaat plots het
uur, dat men zijn dank kan af-
betalen. — Het was op één der
eerste dagen van April 1877,
dat ik aan de hand een zes jaar
oudere zuster, die nu reeds lang
met Gods engelen Zijn aange-
gezicht aanschouwde, één mijner

eerste schoolgangen maakte.
Lezen kon ik nog niet en toch
moest ik die morgen het vers
van buiten kennen. Toen voeg-
de de psalm, terwijl wij op de
landweg voortgingen zich bij
ons. Hij wandelde als een derde
met ons mee, zoals Jezus met
de Emmausgangers. Hij woei
om ons heen, zoals de Heilige
Geest om de discipelen op het
Pinksterfeest. De woorden wis-
selden van mond tot mond, weg
en weder, tot de psalm inwen-
dig in mij woonde en mijn me-
morie en verstand het rytme
hadden overgenomen, waarin
hij zelf, bij het drijven van de
Geest geboren was. Daarna gin-
gen wij zwijgend ter schole. —

De schrijver was zes jaar oud, toen
hij met zijn zuster op de landweg
naar school liep.

Het verwondert mij niet dat de man
die deze woorden schreef, wat moei-
te had bij de theologische studie.
Moeiten, die niet voortvloeien uit
een gebrek aan intelligentie, maar
van **eigen aard** waren bij iemand
die niet alleen met zijn hersens
maar ook met zijn gevoel, beter
misschien met heel zijn hart dacht
en een fijne intuïtie had voor het
werk van de Geest van God in deze
wereld.

Hiermee kom ik tot een volgend ci-
taat uit **Herscheping** pag. 199:

„De Heilige Geest in de ge-
meente is een onderpand, een
voorlopigheid, met het oog op
de hemelse erfenis. — Het leven
op zichzelf is geen mogelijkheid.
Van alle kanten ziet ons ge-
slacht het apocalyptisch grijn-
zen van de dood. Er is geen
vlucht uit het Evangelie in het
ras mogelijk. Leven is alleen
mogelijk als een ascetische ont-
spanning van geloof in gemeen-
schap des Heiligen Geestes. Al-
leen in de kerk heeft het nog
een toekomst op aarde tot de
wederkomst van Christus. De
heilige Geest is het geheim van
het leven der gemeente. Haar
leven houdt niet op geloof te
zijn. — Maar deze levensmoge-
lijkheid is een beperkte, rela-
tieve en geen absolute. Zich
uitleven op elk levensterrein,
het z.g. 'volle' leven van een

moderne, ook moder-calvinis-
tische en cultuur-ethische we-
reld, is een goddeloosheid. Het
Puritanisme is geen door de cul-
tuur achterhaald standpunt,
maar een diep inzicht in de na-
tuur van het leven. 'Leven' is
ook een kritisch, bijbels, chris-
telijk begrip".

De lezers zullen na deze citaten
naar mij voorkomt graag bevestigen
dat men beter iets van iemand dan
over iemand kan lezen.

Typerend voor leven en werken van
Noordmans lijkt mij dat bij hem
alles stond onder de **spanning van
een leven in heiligmaking uit de**

**Geest, als een vooruitgrijpen op de
voleinding in heerlijkheid.** Vooral
in zijn meditaties tekent hij zo tref-
fend de werkelijkheid van het ko-
ninkrijk der hemelen, waarin laat-
sten de eersten zijn en de verloren
zoon een ring aan de vinger krijgt.
De verwachting in het christelijk le-
ven is niet het najagen van droom-
beelden over een betere wereld, die
in onze harten zijn opgekomen.
Nee, uit de ervaring van de wer-
kelijkheid van het gekomen konink-
rijk waarin men smaakt en proeft
dat de Here God is, komt de ver-
wachting op van de voleinding van
het werk van de Geest in heerlijk-
heid.

H. DE JONG — AMSTERDAM

MILIEU-BEHEER¹⁾

Ik lees u enkele verzen uit de profetie van Hosea (4:1-3): „Hoort het
woord des Heren, gij Israëlieten, want de Here heeft een rechtsge-
ding met de bewoners van het land, omdat er geen trouw, geen liefde en geen kennis
Gods is in het land. Vloeken, liegen, moorden, stelen en echtbreken! Men
pleegt geweld, bloedbad volgt op bloedbad. Daarom treurt het land en al
wat er in woont, verkwijnt, zowel het gedierte des velds als het gevogelte
des hemels; ja zelfs de vissen der zee komen om.”

De gebeurtenissen van de laatste tijd hebben ons wakker gemaakt uit de
welvaartsroes. Wij hebben de kwetsbaarheid van onze samenleving gezien.
Ook hoe we roofoverval gepleegd hebben op de schepping. En nu is er werke-
lijk hier en daar bezinning: hoe nu verder. En wat precies hebben we fout
gedaan?

Maar wie zal ons de juiste probleemstelling leveren? Het leven is door
wetenschap en techniek zo uiteengevallen. Degenen die leiding geven zijn
vaak deskundigen, maar op een bepaald vakgebied. En ze durven zich niet
buiten dat vakgebied te bewegen uit vrees voor ondeskundig te worden
gehouden en dat lijkt wel het ergste wat gebeuren kan. 'n Soort ex commu-
nicatie uit naam der wetenschap.

Het leven valt zo uiteen en de mensen merken het niet. Ze merken niet
dat ze de ene dag met spandoeken lopen om de vestiging van een industrie
tegen te gaan en de volgende dag protesteren tegen werkeloosheid.

Elk gebied schijnt zo wel z'n eigen keten van oorzaak en gevolg te hebben.
Elk vakgebied is een gesloten wereldje geworden.

Daarom praten de zedemeesters vandaag zo door elkaar heen. Je hebt eco-
nomische moralisten, milieu-moralisten, biologische moralisten, medische
moralisten. Ze doen allemaal hun zegje: met elkaar of tegen elkaar in, ze
merken het niet eens. En het is geen wonder dat er hoe langer hoe minder
geluisterd wordt. Er is nog nooit zoveel informatie geweest en tegelijk: er
is nog nooit zoveel onwetendheid geweest onder de mensen. Dat komt om-
dat de informatie onsamenhangend is.

De eenheid van het leven is zoek onder de mensen en de bijbel, die ons
over die eenheid onderwijst, wordt in onze cultuur tot zwijgen gebracht.
Inderdaad is er in de Schrift eenheid van het leven. Het leven wordt in de
bijbel in de religie samengenomen. Vanuit dat centrum is er de vertakking
naar alle kanten. Maar zoals je soms een moderne stad ziet zonder centrum,
zo heeft ook de moderne mens het religieuze centrum van leven verloren.
De onderwijzing uit het Woord ontbreekt. Dat heeft de profeet die we zo-
even lazen, ook waargenomen. „U geldt mijn aanklacht, o priester" zegt hij
even verder. En ook de profeet neemt hij op de korrel. De priester is hier
vooral degene, die in de wet onderwijst en de profeet is degene die een
richting aanwijst. Maar beiden hebben het volk laten verkommen, zodat
Hosea klaagt: mijn volk gaat verloren door gebrek aan kennis. Dat is niet
hetzelfde als een intellectueel manco. Maar het gebrek aan kennis duidt
op het religieuze tekort. Het is het kennen van de Here, dat hier bedoeld
wordt en het centrum van het mensenleven uitmaakt.

En pas als dat religieuze centrum er weer is, dan gaat ook het vermaan niet
langer op in onsamenhangende details, maar wordt dat vermaan zelf ook
centraal, op het centrum van het leven gericht. Dingen, die aan de randen
van het leven misgaan, worden dan niet met een randethiek benaderd,
maar ze worden in relatie gebracht tot het centrum. En de stem der pro-
fetie roept boven de stem der deskundigheid uit: **daar**, in het centrum,
daar is het mis en vandaar dat 't ook aan de randen ellendig verloopt.

Zo spreekt Hosea over het treuren van het land, het verkwijnen van wat
er in woont, zowel het gedierte van het veld als het gevogelte des hemels.
Ja, zelfs de vissen der zee komen om. Als **dat** geen milieubederf is! We
weten er van mee te praten. Verbazen ons erover, dat deze verschijnselen
al zo vroeg in de geschiedenis stem krijgen, nog vóór de uitvinding van
het plastic.

Ik weet ook niet precies wát de profeet ervan heeft waargenomen. Mis-
schien zijn het symptomen geweest, zó nog van het begin, dat we er nu om
zouden lachen en zeggen: nou, als het niet meer is! Maar Hosea heeft dit
dan toch in profetisch perspectief gezien en daar woord aan gegeven: wat

¹⁾ Toespraak, gehouden op 16.1.'74, uitgaande van de Stichting Alle-Dag-Kerk.

BIJBELSE RAADGEVINGEN

Vergelding

maar aan de HERE overlaten.

David onderging van de kant van
Saul veel verdrukking en vervolging.
Geen wonder dat hij meermalen in
verzoeking kwam om zijn rechtzaak
in-eigen hand te nemen.

Telkens werd hij daarvoor bewaard.
Eens sprak hij tot Saul: 'De HERE
moge recht spreken tussen mij en tus-
sen u en de HERE moge mij aan u
wreken. Mijn hand zal niet tegen u
zijn' (1 Sam. 24 : 13).

Maar toen de rijkard Nabal hem
eens grof beledigde en zijn goedheid
met botte ondankbaarheid beloofde,
wilde hij zich persoonlijk met eigen
hand wreken.

De wijze en godvruchtige vrouw van
Nabal heeft hem toen nederig maar
nadrukkelijk terechtgewezen. Ze
kwam tot David en zei: 'Mijnheer,
twist toch uw eigen twistzaak niet.
De HERE Zelf zal u recht doen.
Weet dat als mensen kwaad zoeken

en u naar het leven staan, Hij voor
u strijden zal'. Ze voegde er nog deze
belofte aan toe: 'Dan zal de ziel
van mijnheer gebonden zijn in de
bundel van de levenden bij de HERE
uw God'. Met andere woorden: Hij
zal u zorgvuldig bewaren als een
kostbaar bezit.

David heeft naar de raad van deze
kloekke vrouw geluisterd. En hij heeft
ondervonden dat de HERE hem
recht deed.

Tien dagen daarna stierf Nabal. De
HERE had de booswicht geslagen.
En David dankte: 'Geprezen zij de
HERE, die het rechtsgeving voor de
schande mij door Nabal aangedaan
gevoerd heeft en Die zijn knecht van
het kwaad afgehouden heeft. De
HERE heeft het kwaad van Nabal
op diens hoofd doen neerkomen'.
Ieder die in deze tijd op zijn plaats
en op zijn wijze de strijd voor recht
en gerechtigheid heeft te voeren mo-
ge deze bijbelse onderwijzing ter har-
te nemen.

Paulus gaf er uitdrukking aan toen
hij in zijn brief aan de Christenen in
Rome schreef: 'Wreekt uzelf niet,
geliefden, maar laat plaats voor de
toorn, want er staat geschreven: Mij
komt de wraak toe, Ik zal het ver-
gelden, spreekt de HERE'.

Bilthoven.

B. Telder

we hier klein en nietig zien beginnen, loopt uit op de verkwijning. Totaal! Dat kan niet missen.

En wat heeft hij er dan als oorzaak van aangewezen? Waren ze in Samaria zo slordig op hun afval? Bekommerden ze zich niet om de rotzooi, die ze in de haast van de consumptie achter zich lieten slingeren? Het staat er niet. Daarom kan het nog wel zo zijn. Maar daarover geen woord bij de profeet. Hij is immers geen milieu-moralist, geen rand-ethicus.

Hij zegt: hoort het woord des Heren, gij Israëlieten, want de Here heeft een rechtsgeding met de inwoners van het land, omdat er geen trouw, geen liefde en geen kennis Gods is in het land. Vloeken, liegen, moorden, stelen en echtbreken! Men pleegt geweld; bloedbad volgt op bloedbad. Dáárom treurt het land. De fout ligt religieus ethisch.

Ja — maar is dát nou geen slag in de lucht? Wat heeft het milieu er nu voor pijn aan, dat er echtgebroken wordt? Wat 't milieu betreft, is het toch veeleer zaak, dat je je bepaalde vervuilde industrieën van het lijf houdt? Zeg dat nou eens tegen Amsterdam. Hosea: alles verkwijnt, vogels, dieren, vissen, omdat er zoveel gevloekt wordt of gemoord. Overtuigt dat? Als Hosea nu eens de moeite genomen had om wat tussenschakeltjes op te sommen tussen b.v. echtbreuk en milieuvervuiling. Dan konden we hem tenminste narekenen. Maar nu: bots-krak, echtbreuk - milieuverpesting. Niet eens morele milieuverpesting. We moeten namelijk met dat milieu zo concreet mogelijk blijven. Het gaat Hosea inderdaad om de kikkers en de roodborstjes en het oppervlaktewater.

Hoe ligt dan dat verband bij hem? Dat verband ligt in het verbond dat God met de mens gesloten heeft. God - schepping - mens, dat is in de Schrift een gesloten circuit. Moet je horen uit Hosea 2 (: 20) : Het zal te dien dage geschieden, dat ik verhoren zal, luidt het woord des Heren. Ik zal de hemel verhoren en die zal de aarde verhoren en de aarde zal het koren, de most en de olie verhoren en die zullen Jizreël verhoren.

Hier zie je de band van het verbond lopen van God over de schepping naar — zijn volk. In die samenhang staan wij. En doen wij kwaad tegenover God en de naaste, dan staat de schepping daar niet buiten. Die protesteert dan en zegt: zo zijn we niet getrouwd. En zo is er verband tussen ethisch-religieuze zonden en de gezondheid en de bruikbaarheid van ons milieu. Een zodanig verband, dat wij niet alle tussenschakels kunnen overzien en in kaart kunnen brengen. Ik tenminste niet. Maar we gelóven dat verband. Zoals een eenvoudig christen in he ziekenhuis eens tegen z'n buurman zei: als je zo vloekt, word je nooit beter. Die man zag het verband, al overzag hij het niet.

Laten we daarom met een protesterend milieu om ons heen onszelf onderzoeken op dit verband. Heeft God ook met ons misschien een rechtsgeding? Ik ben bang dat alle milieu-medicijn is en blijft een kurieren am Symptom, een rand-aanpak — niet radicaal genoeg.

De stem der profeet moet in onze cultuur weer aan het woord komen. Wat een verantwoordelijkheid voor de verkondigers. Wij hebben vandaag geen dienaars der wetenschap nodig op de kansel; geen deskundigen in die moderne toegespitste betekenis van het woord, van hoeveel waarde zij verder ook mogen zijn. Maar op de kansel zijn nodig mensen die hun medemensen naar het centrum toespreken om ze daar voor God te stellen. Dat hééft gevolgen tot aan de verste randen van het leven. Niet alleen de engelen in de hemel, maar ook de kikkers in de sloot zullen blij zijn als één zondaar zich bekeert. Immers — het ganse schepsel zucht en is in barensnood tot nu toe en het wacht op het openbaar worden van de kinderen van God. Als we met God en de naaste in het reine gekomen zijn, komt er ook reinheid voor de schepping.

Hoe — dat overzie ik niet precies. Maar 't is wel waar. Het is waar omdat Gods woord het zegt. En dit is geen trap tegen welke deskundigheid ook, maar een oproep aan haar om van haar troontje af te komen en zich weer dienstbaar te stellen aan een leven dat in de Godsverhouding z'n centrum vindt.

J. VEGTER — AMSTERDAM

De Club van Rome (3)

Een duidelijk aantoonbaar resultaat van het werk van de Club van Rome is ongetwijfeld de vele artikelen, brochures en boeken die de laatste twee jaren zijn verschenen en die dezelfde problematiek behandelen. Het is onjuist om al deze uitgaven uitsluitend als een reactie op het rapport van Meadows en zijn team te zien. Sommige uitgaven zouden ook zonder het werk dat de Club van Rome doet wel zijn verschenen, maar het zouden er beslist minder zijn geweest.

Een van deze publicaties is de brochure „Werk voor de toekomst”¹⁾ van de Stichting Maatschappij en Onderneming. Het boekje is geschreven door een veertiental vooraanstaande Nederlanders (waaronder dr. ir. W. J. Beek, prof. dr. C. J. F. Bottcher, prof. dr. J. Pen, prof. dr. A. Quispel, prof. dr. R. Timman, prof. dr. J. Zijlstra), behandelt een aantal knelpunten in onze samenleving en noemt een aantal beleidssuggesties die in dezelfde richting wijzen als de voorstellen van de Club van Rome. Zo meent men dat zowel in de ontwikkelingslanden als in de geïndustrialiseerde landen — met inbegrip van Nederland de bevolkingsaanwas krachtig moet worden afgeremd.

¹⁾ Werk voor de toekomst. Uitgave Stichting Maatschappij en Onderneming, 's-Gravenhage 1973.

Er dienen gerichte maatregelen te worden genomen om de groei van het energieverbruik af te remmen. Tegelijkertijd dient het zoeken naar nieuwe veilige alternatieven voor zowel de fossiele brandstoffen als de kernsplitsing gestimuleerd te worden. Men aanvaardt de kernenergie tijdelijk als „noodoplossing” voor een of twee generaties, op beperkte schaal. Wat betreft het milieubeheer moet de overheid allereerst duidelijke grenzen aangeven voor de milieuvervuiling, d.w.z. daar waar aan het milieu onherstelbare schade wordt toegebracht, het zelfreinigend vermogen van het oppervlaktewater wordt aangetast en de luchtvervuiling leidt tot vaststelbare schade aan flora en fauna, met inbegrip van de mens.

Wat de openbare verkeerssituatie betreft is men van mening dat de menselijke verplaatsingsdrang zo klein mogelijk gemaakt moet worden. De verkeersomvang moet teruggedrongen worden. Nieuwe niet-conventionele transportmiddelen, naast het gebruiken van rijwiel en rail worden aanbevolen etc. etc.

De gegeven suggesties gaan evenwel niet ver genoeg om tot een afdoende oplossing van de gesignaleerde problemen te komen, maar als eerste aanzet zijn ze de moeite van het overwegen — of liever: uitvoeren — zeker waard. Het is mogelijk dat de opstellers

H. AMELINK — LANGERAK

De brief aan de Efeziërs

Erfenis 1 : 11-14

Dat wat tevoren gezegd is niet te veel gezegd is blijkt wel, als Paulus nú gaat spreken over de erfenis, het erfdeel dat de gelovigen ontvangen. Waartoe zij tevoren bestemd waren. Paulus omschrijft het erfdeel niet, maar zowel andere plaatsen in de Bijbel als het verband hier maken wel duidelijk dat met dit erfdeel niet anders is bedoeld dan de nieuwe aarde, waarop wij wachten. In Rom. 4 : 13 staat dat Abraham erfgenaam werd niet maar van Kanaän alleen, maar van heel de wereld. Zie verder ook Hebr. 11 : 8-16. Hebr.

1 en 2.

De keerzijde van het erfgenaam zijn is tegelijk het vreemdeling zijn.

Nu, dit te ontvangen, is ook van de vele weldaden die we van God ontvangen en waarom wij Hem hebben te prijzen.

Het zijn verbeurde zegeningen. Daar ontvangen we uit genade in Christus. Het „in Christus” of „in Hem” komt als ik goed geteld heb 35 maal voor, alleen al in deze brief. Wat betekent dat „In Christus”. Nu, in de eerste plaats dat het alles door Hem verworven is. We zijn mede-erfgenamen met Christus. Binnen Zijn bereik moe-

ten we blijven. Dat hoort er nu ook bij. Abraham volgen in het geloof. In de wind staan, is daar staan, waar de wind te voelen is. In de zon staan, is daar staan waar de zon doordringt. In Christus zijn is daar zijn, waar Hij Zijn heerschappij oefent.

Onderpand

Wat is het onderpand van deze erfenis. Wat is de garantie dat we het erfdeel ook echt zullen ontvangen en bereiken. Nu, de Heilige Geest is het onderpand, dat wij ontvangen hebben. Hij is er borg voor dat het werk door Christus gedaan tot redding van de schepping en schepsel tot heerlijke voltooiing zal komen. Het is de Heilige Geest, Die door prediking van het Evangelie onderdanen maakt van Jezus Christus en zo tegelijk de onderdanen maakt tot mede-erfgenamen met Christus. Als Geest van de volharding en van de heiliging laat Hij niet varen wat Zijn hand begon.

De Heilige Geest van de belofte wordt Hij in dit deel van de

Schrift genoemd. De belofte Heilige Geest zouden we kunnen zeggen. Want Hij is beloofd door de Here Jezus Christus. Hij is de Geest der waarheid. Daarom is dat Woord der waarheid ook het Evangelie van ons behoud.

Aan de waarheid gehoorzamen is gehoorzamen aan het Evangelie. Gal. 5 : 7.

Tot de erkenning van de waarheid komen is God leren kennen en aanvaarden, zoals Hij Zich in Christus geopenbaard heeft. 1 Tim. 2 : 4.

Het is dunkt me goed in dit verband eens te spreken of het gezag van het Woord Gods in ons leven niet te veel een formele zaak is.

Refrein

Het is dunkt me goed aan het einde van deze pericoop te bedenken dat er een refrein in zit. Het refrein is „opdat wij heilig en onberispelijk zijn voor Zijn aangezicht.” Dat komt voor in 1 : 4; 1 : 12 „opdat wij zouden zijn tot lof van Zijn heerlijkheid”.

van de brochure niet verder zijn gegaan dan deze principiële aanbevelingen, omdat zij daadwerkelijk overheidsingrijpen schuwen, met name bevreesd zijn voor de gevolgen daarvan voor de industrie.

Een ander voorbeeld is de brochure „Milieuvorstellen en wereldmodellen”²⁾ van de hand van B. van Steenberg. Hij levert daar in ernstige kritiek op diegenen die aan de wieg van het werk van de Club van Rome hebben gestaan — Forrester en Peccei. Van Steenberg vindt dat eerst de maatschappijstructuur grondig moet worden veranderd, voordat het de moeite waard is om naar Meadows te luisteren. Hij is het niet eens met de strekking van het boekje „Werk voor de toekomst” en dat is zijn goed recht. Maar hij beschuldigt de auteurs van een apolitieke houding en om zijn pleidooi kracht bij te zetten citeert hij uit de brochure het volgende (halve) citaat: „De noodzakelijke maatregelen zullen genomen moeten worden zonder het verloop van de discussie over de meest wenselijke maatschappijvorm af te wachten... Het gaat trouwens om dingen die gebeuren moeten, onder welke omstandigheden dan ook.” In werkelijkheid laat van Steenberg het volgende essentiële gedeelte weg: „.....zij het zodanig dat de maatschappelijke tegenstellingen eerder verkleind dan vergroot worden.” De voorin genomenheid van de schrijver speelt hem danig parten. Natuurlijk is het waar dat in de aanpak van Forrester, om de sociale problemen langs technologische weg te willen oplossen, een ernstig gevaar schuilt. Maar het gaat te ver

²⁾ Milieuvorstellen en wereldmodellen, door B. van Steenberg. Uitgave Werkgroep 2000, Amersfoort. Katernen 2000/1973/8. Redactiesecretariaat: Werkgroep 2000, Hooglandseweg 15, Amersfoort, tel. 03490-24254.

om iemand, die probeert sociale variabelen in een wiskundig model op te nemen, te beschuldigen van het zoeken naar een louter technische oplossing met voorbijgaan aan de sociale implicaties.

Andere, meer concrete gevolgen van de publicaties van de Club van Rome en alles wat als reactie daarop is geschreven, zijn veranderingen in het denken over onze productie- en consumptiemaatschappij. In het Porsche-concern zijn planners en ontwerpers bezig met het ontwerpen van een auto die veel langer meegaat dan de vijf jaar die wij gewend zijn.³⁾ De Volvo-fabrieken laten ons via de dagbladen weten dat het er niet zozeer om gaat hoe hard een auto rijdt, als wel hoe lang hij rijdt. Dergelijke uitlatingen wijzen erop dat men denkt aan duurzamer goederen en dit kan gunstige gevolgen hebben voor de toereikendheid van de beperkte hoeveelheid grondstoffen, als ook voor het afvalprobleem.

Ook worden pogingen ondernomen om te komen tot andere economische theorieën. Prof. dr. J. Tinbergen heeft in zijn afscheidscollege aan de Erasmus-universiteit van Rotterdam een nieuwe theorie van de economische ont-

³⁾ Zie NRC van 30.10.1973. Deze Porsche zou een levensduur moeten krijgen van 20 jaar, wat zeggen wil 300.000 kilometer. Dit zou een halvering van zowel het grondstofverbruik als ook de hoeveelheid schroot betekenen. De constructie zal moeten geschieden met behulp van materiaal dat tegen veroudering en slijtage bestand is. Tegenover een 30% hogere kostprijs staat besparing van 15% aan onderhouds- en reparatiekosten. De ingrijpende verandering zowel in industrie als garagebedrijf zal zijn dat men meer op reparatie en het moderniseren van onderdelen gericht zal moeten zijn — zoals nu reeds in de vliegtuig- en scheepsindustrie gebeurt — dan op het inzetten van nieuw materiaal. Het betekent dan ook een grotere inzet van menselijke arbeidskrachten.

wikkeling geschetst die rekening houdt met de mogelijke uitputting van de materiële hulpbronnen, waarbij het echter naar zijn zeggen volstrekt onmogelijk is te voorspellen of de verwachtingsbalans nu naar het optimisme of naar het pessimisme zal overhellen. De economen Boulding en Daly⁴⁾ wijzen erop dat begrippen als Bruto Nationaal Produkt, economische groei, werkgelegenheid en Nationaal Inkomen spoedig iedere zin verloren zullen hebben. Hoe minder productie daarvoor nodig is, hoe beter.

Het Bruto Nationaal Product moet worden vervangen door het begrip Bruto Nationale Kosten. Een dergelijk soort begrip — namelijk Bruto Nationale Nut — is in Nederland geïntroduceerd door dr. H. J. G. Meyer van Philips en D'66. De productie als doel op zichzelf bestaat in deze gedachtenwereld niet meer, ook niet om zogenaamd de economie op gang te houden. Echter wel als middel om tot een hoge en duurzame kwaliteit te komen en deze kwaliteit vervolgens te onderhouden. Nu is het zo, dat een groot aantal verkeersongelukken voordelig is voor het Bruto Nationaal Product, omdat ziekenhuizen en garages hierdoor veel werk verschafft wordt. Maar het spreekt vanzelf dat in genoemde visie ook de werkgelegenheidspolitiek niet meer uitsluitend de werkgelegenheid zelf tot doel kan hebben.⁵⁾

⁴⁾ Zie NRC van 2.2.1974. Dr. Kenneth Boulding publiceerde in 1973 zijn werk „The Economics of Love and Fear — a Preface to Grants Economics”. Wadsworth Publ. Belmont, Cal. 1973.

De econoom Herman Daly publiceerde „Toward a Steady-State Economy”, Freeman, San Francisco 1973.

⁵⁾ Het volgende voorbeeld kan dit illustreren. Een speldenfabriek produceerde op basis van een 40-urige werkweek voldoende spelden om aan de totale vraag te voldoen. Een slimme medewerker ontdekte dat door

De eerste reacties in deze richting van de industrie en het denken over andere „doelstellingen” in de economie — zoals het Bruto Nationale Nut — zijn positief te waarderen.

Blijft tenslotte de vraag hoe men als christen zijn houding ten aanzien van de geschetste problematiek en de daaruit voortvloeiende ontwikkeling dient te bepalen. Om hierover meer helderheid te krijgen zullen wij het denken over de toekomst breder moeten situeren dan het stramien dat enerzijds de Club van Rome, anderzijds de revolutionaire utopisten ons voorzetten. Het denken over de toekomst ontwikkelt zich namelijk in twee hoofdrichtingen. De eerste is die van de technocraten, die uitgaan van de idee van continue beheersing, de tweede is die van de revolutionaire utopisten die daar de absolute vrijheid tegenover stellen.

De technocraten — waartoe ook de Club van Rome gerekend moet worden — stellen hun vertrouwen in computers en systeemdynamica. Zij construeren de toekomst als het ware vanuit het verleden en nemen op deze wijze het verrassingsmoment van de toekomst weg, terwijl zij voor elk probleem naar een technologische oplossing zoeken.

een eenvoudige ingreep in een der machines de productie per uur verdubbeld kon worden. De wijziging werd aangebracht. Het zou nu voor de hand liggen om de werknemers in de fabriek 20 uur per week te laten werken, uiteraard met behoud van hun gehele salaris. Wat echter gebeurde was, dat er tweemaal zoveel spelden werden geproduceerd als voorheen en dat men door middel van een dure reclamecampagne de huisvrouwen ertoe poogde te brengen om tweemaal zoveel spelden te gebruiken als zij gewend waren — dit alles om de werkgelegenheid te handhaven. Het voorbeeld zelf is wellicht wat overtrokken, maar volgens hetzelfde principe gebeuren er maar al te veel vergelijkbare zaken in onze maatschappij.

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

Voorbede 1 : 15-23

Paulus begint dan ook na deze lofprijzing te bidden voor de gemeente. In dat gebed zit natuurlijk eerst de dankzegging. Een Christen leeft tussen ontvangen zegeningen en zegeningen die hij verder nodig heeft. Er is altijd reden tot danken. Er is altijd reden tot bidden.

Paulus neemt in zijn gebed voor de gemeente dan ook de dankzegging op. De dankzegging omdat zij tot het geloof gekomen zijn en omdat hij hoort dat ze daarbij blijven.

En daarbij behoort natuurlijk ook de liefde tot al de heiligen. In de gemeente wordt de nieuwe mensheid vergadert. Alle dingen worden hersteld in Christus. De gemeente wordt gevormd door de mensen, die God weer hebben leren liefhebben en hun naaste.

Een echte gemeente kan per definitie nooit „gearriveerd” zijn. Daarom al is er reden tot danken, er is reden tot gebed. Een gemeente moet nooit denken „we weten het wel”. Er is altijd ruimte voor uitbreiding van de ware kennis.

Daarom zegt Paulus dat hij in zijn gebed voor de gemeente vraagt om nog meer inzicht in het wonder van Gods heilgeheim. God leren we kennen uit Zijn daden. Die voor ons opgeschreven staan in de Heilige Schrift. Daarvoor hebben we door de Geest verlichte ogen nodig.

Dan gaan we weten welke hoop de roeping bewerkt. De Efeziërs waren geroepen door de Heer. Geroepen uit de duisternis van het heidendom tot de lichtende vergezichten van de nieuwe hemel en nieuwe aarde. Voor die hoop zijn we behouden. Rom. 8 : 24.

We zijn wedergeboren tot een levende hoop. 1 Petr. 1 : 3-12. We mogen hopen op de erfenis 1 : 11. Er is grote kracht in de Heer. Een kracht die hij gebruiken wil voor de gelovigen. Om hen te brengen tot de erfenis. „De apostel gebruik een woord (voor kracht), dat heenwijst naar het overwinnen, beheersen van alles, om alles voor zich te doen bukken.” (Greijdanus) Paulus is dus niet aan een ander onderwerp begonnen toen hij vertelde van zijn voorbede. Hij bidt of de gemeente inzicht en steeds

meer inzicht zal ontvangen in het geheim, waarover hij in deze brief spreekt.

Rechterhand Gods

Die kracht is al gebleken in de opstanding van Christus en de daarna volgende heerschappij. De macht van God is in het verleden vaak gebleken in veel verlossingsdaden voor Israël, is vooral ook gebleken in de opwekking van Christus en Hem te zetten aan Zijn rechterhand.

Door Zijn rechterhand heeft God Israël bevrijd uit Egypte en hen het beloofde land geschonken. Ex. 15 : 6 en 12.

Met Zijn rechterhand redt de HERE de verdrukten. Ps. 17 : 7. In het uur van de anvechting troost God Zijn volk met de macht van Zijn rechterhand.

De Here Jezus zit niet alleen ter rechterhand Gods. Hij is ook door de rechterhand Gods verhoogd. Hand. 2 : 33. Dat is dus voortzetting van het werk Gods onder Israël begonnen. Voortzetting van de roeping van Abraham.

Slot van vers 14 „tot lof van Zijn heerlijkheid”. Het wordt wel verschillend geformuleerd, maar de andere woorden die gebruikt worden maken de bedoeling des te klemmender. Al de weldaden die God ons geeft in Jezus Christus in de gemeenschap van de Heilige Geest zo ontvangen aanvaarden en gebruiken, dat ons leven, niet alleen in woorden, maar ook in daden, een leven is ter ere Gods. Hoe zeer we daarin te kort schieten, weet een ieder, die naar de Bijbel gelovig en biddend luistert. Daarom is er ook reden tot bidden.

De revolutionaire utopisten verzetten zich tegen een dergelijke aanpak. Hun bezwaren zijn, dat veel van de hedendaagse „Verelendung” door een technocratie slechts zal worden versterkt en dat een dergelijke ontwikkeling zal uitmonden in een volstrekt overheerst worden door de techniek, gesteund door de wetenschap. Zij zoeken hun heil in de revolutie en wijzen op de discontinuïteit van de geschiedenis. Zij gaan van de veronderstelling uit dat een revolutie die de maatschappijstructuur ingrijpend verandert altijd een verbetering zal brengen, niet alleen voor de maatschappij zelf, maar ook voor de mens en zijn ambities.

Dr. ir. E. Schuurman stelt in zijn inaugurele rede⁶⁾, getiteld „De culturele spanning tussen technocratie en revolutie” dat deze beide denkrichtingen elkaar gelijktijdig veronderstellen, elkaar doordringen en uitsluiten.

De technocraten worden in het uitbannen van de menselijke vrijheid hier toch steeds weer mee geconfronteerd. De revolutionairen komen nooit los van het probleem van de continuïteit, de beheersing en de macht. Soms loopt men dan ook wel eens over naar he kamp van het establishment, ofwel — het andere uiterste — men radicaliseert de revolutionaire ideeën.

Zowel de technocratische als de selijke rede in plaats van aan Gods openbaring. Deze erkenning brengt met zich het inzicht dat God de wereldgeschiedenis beheerst en langs de weg van die geschiedenis Zijn Koninkrijk wil doen komen.

Daarmee wordt de techniek zeker niet zinloos. Wij zijn door de techniek bijvoorbeeld bevrijd van zware lichamelijke arbeid en geestdodend routinewerk. Veel nieuwe mogelijkheden die de techniek ons aanreikt hebben ertoe bijgedragen de cultuur te ont-plooien. Helaas wordt de techniek echter veel misbruikt en heeft dit misbruik geleid tot overbodigheid en verspilling. Dit is weer het gevolg van het feit dat de techniek de cultuur is gaan beheersen, in plaats van dat de mens door goed gebruik te maken van de techniek zijn eigen verantwoordelijkheid op een hoger plan plaatste. Ten aanzien van de denkrichtingen die hierboven werden weergegeven dient dan ook te worden opgemerkt dat iedere toekomstprognose zonder een fundamentele openheid naar God toe volstrekt revolutionaire denkrichting gaan uit van de gedachte dat de mens autonoom is.

De overheersing van onze cultuur door de menselijke rede, in plaats van het luisteren naar God heeft tot gevolg gehad dat de mens de weg naar de toekomst zoekt in wetenschappelijk inzicht, in de vooruitgang van wetenschap en techniek. De laatste tijd wordt echter duidelijk dat deze „vooruitgang” vaak ten koste gaat van de mens zelf of van zijn omgeving, het natuurlijk milieu. Diezelfde autono-

me mens ziet zijn vrijheid in ernstige mate bedreigd door de technisch-wetenschappelijke ontwikkeling en komt daartegen in verzet. Daar ligt de oorsprong van de revolutionaire utopie. Het is echter misleidend om de wetenschap en de techniek als de schuldigen van deze ontwikkeling te beschouwen. Het is nameijk de zich autonoom wanende mens met zijn welhaast religieus vertrouwen in wetenschap en techniek, die daarvan de oorzaak is. De mens die zijn normen ontleent aan de men-onaanvaardbaar is — hoewel voor bepaalde beleidssuggesties onmisbaar —, omdat hierin impliciet een autonome mensbeschouwing verwoord is.

Met deze vaststelling keren wij terug naar het rapport van de Club van Rome. Erkend moet worden dat onze samenleving dermate complex geworden is dat men onmogelijk besluiten met betrekking tot de toekomst kan nemen, zonder een daaraan voorafgaande wetenschappelijke analyse, die diepgaand en breed van opzet moet zijn. Meadows heeft in die richting willen werken en de Club van Rome vervolgt zijn eerste schreden. Dat gebeurt waar-schijnlijk ook niet ten onrechte. Het is goed om kennis te nemen van de resultaten die hun onder-

zoekingen zullen opleveren, zij het met de nodige reserve. Wij zullen ervoor moeten oppassen dat de resulterende wetenschappelijke kennis ons niet de wet gaat voorschrijven, waardoor de menselijke vrijheid ernstig in gevaar zou komen. Laten we daarbij bedenken dat niet alleen de ongelovige mens soms ernstige vergissingen maakt. F. Schaeffer⁷⁾ wijst erop dat de ecologische crisis mede veroorzaakt wordt door het „christelijk” axioma dat de natuur geen andere reden van bestaan heeft dan het dienen van de mens. De moderne wetenschap en techniek zijn dusdanig doortrokken van deze orthodoxe arrogantie ten aanzien van de schepping, dat vanuit die hoek geen wezenlijke oplossingen voor deze vraagstukken te verwachten valt. Alleen een fundamentele bezinning op onze relatie tot de natuur en onze bestemming kan een uitweg bieden voor de moeilijkheden die zich vandaag reeds aftekenen, maar zeker de toekomst voor een belangrijk deel zullen bepalen.

⁷⁾ Dr. Francis A. Schaeffer in zijn boek „Milieuvervuiling en de dood van de mens — de christelijke visie op ecologie”, Buijten & Schipperheijn, Amsterdam 1973, pag. 11. Vgl. ook de appendix van Lynn White, pag. 96.

**„Een gesloten deur... een open venster.”:
de zorg voor de geestelijk gehandicapte naaste.**

Aanvaarding door de kerkelijke gemeenschap

Sommige mensen horen over de „aangepaste kerkdiensten” (waarover ik in een vorig artikel heb gesproken) en uiten hun vrees dat de geestelijk gehandicapte in een isolement zal komen te staan. Om dat te doorbreken worden de ouders echter gestimuleerd om zoveel mogelijk al hun kinderen, niet alleen de geestelijk gehandicapte, mee te nemen naar de kerk. De indruk wordt dan gewekt dat er een gezinsdienst wordt gehouden.

Waarom zouden gemeenteleden vanuit het kerkgenootschap, waartoe de ouders behoren, ook niet méé gaan naar de aangepaste dienst? Iedere keer zal een pastor voorgaan uit een andere kerk. De kerkdienst gaat dan ook uit van de verschillende deputaten van de classis.

Deputaten van de Gereformeerde, Christelijk Gereformeerde en Nederlands Hervormde Kerk zijn hierbij aangesloten en geven hun classis ieder jaar een rapport om melding te maken van de gebeurtenissen en de gang van zaken.

★ Wat moeten de ouders of leiders van de geestelijk gehandicapten nu de andere zondagen, wanneer er geen aangepaste kerkdiensten worden gehouden, doen? Wanneer ze thuis blijven, gaat het feestelijk karakter van de „zondag” voor de geestelijk gehandicapten wat verloren. Vanuit een tehuis (waar verschillen zijn in het gaan naar de kerk door ouders) kan men het beste één bepaalde kerk kiezen waar de groep heen gaat.

Ouders die hun kind gewoonweg mee nemen naar hun eigen kerk, kunnen dat doen zolang hun kind nog thuis is; aan de gemeente wordt dan als taak gesteld de ouders met hun kind te accepteren!

De geestelijk gehandicapten hebben recht op een volwaardige plaats in de kerkelijke gemeente! Hopelijk loopt de pastor door de week wel eens binnen bij het gezin, of het tehuis, om een praatje met de geestelijk gehandicapten te maken, zodat dezen het gevoel hebben dat deze pastor ook de hunne is!

Al zou er dan ’s zondags veel aan hen voorbijgaan van de dienst die ze dan volgen, dan tóch voelen ze zich opgenomen in de grote groep kinderen van Gods volk!

De vraag kan rijzen waarom er geen speciale pastor wordt aangesteld voor de begeleiding van de ouders van geestelijk gehandicapten, de gehandicapten zelf en voor het houden van aangepaste kerkdiensten en catechisaties (waar ik hieronder nader op in ga). Het antwoord ligt voor de

hand: De ouders moeten door hun eigen kerkgenootschap worden opgevangen! Door de eigen wijkpredikant, die behoort bij de kerkelijke gemeente waartoe zij behoren, en door de gemeente zelf!

■ **Houding kerkelijke gemeente**

Wanneer in een gemeente een geestelijk gehandicapt kind iedere zondag zijn plaatsje in de kerk inneemt wordt vaak verschillend gereageerd: Wat een draaitol, wat een lawaai maakt dat kind..., of: Heeft dat nu wel zin, om dat kindje mee te nemen?

Het kan ook zijn, dat dit kind vanuit het Evangelie vol liefde wordt beoordeeld. Groten en kleinen werden door Jezus geroepen om „als kinderen” te worden. (Mattheüs 11:25).

Maar dat is niet de enige opdracht die de gelovige gegeven is: de geestelijk gehandicapte is onze broeder in Christus! We hebben een medeverantwoordelijkheid voor onze broeder, waardoor we de ander niet aan zijn lot mogen overlaten! We moeten dus solidair zijn met hem.

In plaats van geïrriteerdheid onzerzijds, wanneer de dienst blijkbaar wat te lang voor de geestelijk gehandicapte duurt, moeten we hem laten rekenen op onze liefde, bijstand en ons geduld.

Dan zal de geestelijk gehandicapte — ook in deze kerkdiensten — iets ervaren van de vreugde om het heil van Christus.

Het zou goed zijn, wanneer de opvoeding, de godsdienstige beïnvloeding als ook de catechese in dienst van dit teken zouden staan.

■ **Catechese**

Augustinus legde er reeds de nadruk op, dat het onderwijs dat de kerk geeft, gericht moet zijn op het geheim van het Christen-zijn. Dit is geen verstandelijke, maar gevoelsmatige aangelegenheid.

De jongeren in de kerk krijgen daarom geestelijke leiding om als christen te leren leven; ook de jongeren die geestelijk minder begaafd zijn dan diegenen die gewoonlijk op de catechisatie komen, mogen deze leiding ontvangen. Daarbij moeten degenen die catechisatie geven, oppassen voor een té verstandelijke aanpak, die de dienst aan de afwijkende mens verlamt!

Men zou deze godsdienstige opvoeding als een verlengstuk van die der ouders kunnen zien.

In de godsdienstige benadering van de geestelijk gehandicapte worden bijna altijd twee foutieve uitgangspunten gekozen:

enerzijds een overschatting van het kennen en kunnen van de geestelijk gehandicapte, zodat men meer eist dan zij kunnen geven; anderzijds, — en dat is eigenlijk even fout — een totale onderschatting.

De geestelijk gehandicapte hoeft helemaal niet altijd als een kind behandeld te worden!

Van een dominee hoorde ik, dat het goed was dat hij een geestelijk gehandicapt meisje op zijn catechisatie-groep had gehad: ze kende als de anderen sommige catechismusstukken uit haar hoofd!

Op mijn vraag of zoiets nu wel zinvol was voor het meisje zelf, antwoordde hij dat ze nu in ieder geval het gevoel had: „evenveel als de anderen te kunnen”.

Dit is naar mijn smaak een verkeerd gekozen uitgangspunt.

Wat heeft dit meisje eraan gehad om die catechismus-vragen te kunnen opdreunen?

⁶⁾ Gehouden op 12 oktober 1973 bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar in de reformatorische wijsbegeerte aan de T.H. te Eindhoven.

Zou ze daar geestelijk rijker van zijn geworden?

In verscheidene plaatsen in Nederland is men begonnen met het geven van catechisaties aan enkele geestelijk gehandicapten. Meer en meer wordt ingezien, dat aparte avonden waar de catechese een plaats krijgt, aan geestelijk gehandicapten gegeven, méér effect heeft dan wanneer ze tussen „normale” kinderen zitten.

De vraag die opkomt, wanneer er op een eenvoudige manier catechese wordt gegeven, is hoe het met het geloof van de geestelijk gehandicapte staat.

Kan deze, — behalve naast en met ons —, ook zelf geloven?

En meteen volgt daaruit de vraag: is geloof aan te leren?

Wanneer die vraag wordt gesteld, is het hoog tijd om na te denken over het geloof zelf.

Kan geloof aangeleerd worden of is er misschien nog een verschil tussen geloof en geloven?

■ Geloof van de geestelijk gehandicapte

„Geloof” is iets dat iemand „doet”. De mens is daarbij actief betrokken.

„Geloof” is een gave met een bepaalde inhoud.

Volgens Zondag 7 van de Heidelbergse Catechismus „stoelt een waar geloof op kennis en vertrouwen.”

De kennis neemt bij het imbecille kind een bescheiden plaats in: wanneer gevraagd wordt wat Pasen, Pinksteren en dergelijke feesten inhouden, kan hij dat vaak nog wel onder woorden brengen. Belangrijk hierbij is echter in hoeverre dit weten een kennis vanuit het hart is!

Het **vertrouwen** neemt echter bij de geestelijk gehandicapte een

veel grotere plaats in.

Een geestelijk gehandicapte vertrouwt op „de Here Jezus” met een volstrekt, direkt en absoluut vertrouwen.

Twijfels kent hij niet. De Here Jezus kan toch alles?

In het gedicht van mevrouw IJskes-Kooger „Als een kind” komt dat vertrouwen uit:

„Hij had nog nooit een letter kunnen lezen,
en van een dogma had hij nooit gehoord,
maar twijfels waren bij hem nooit gerezen,
want hij geloofde Vader op Zijn woord.”

De kennis hoort er wel bij, maar laten we één ding onthouden: wanneer de Bijbel spreekt over „geloven” in de zin van „belijden”, dan heeft dat woord de betekenis van „gelovig naspreken van dat wat in Gods Woord staat”.

Iemand die gelooft, spreekt dan na wat zijn hart heeft gehoord. Een predikant zei hierover: „Christelijk geloven is dus helemaal niet zo’n originele activiteit”.

Hieruit blijkt dus dat niemand van de gelovigen neer hoeft te kijken op de geestelijk gehandicapte, of op zijn geloof!

Niemand hoeft dus de geestelijk gehandicapte de catechese te onthouden, omdat „hij er toch niets van snapt”.

De catechese zou alleen meer uit de onderwijzende sfeer kunnen worden getrokken en meer gericht op de voorbereiding tot het deelnemen aan het Heilig Avondmaal en tot het deelnemen aan het hele leven en de eredienst van de gemeente.

TINEKE VERBURG
Haarlem

HERINNERING

*Moeder, weet je nog hoe vroeger
Toen ik klein was, wij tezaam
Iedren nacht een liedje, moeder,
Zongen voor het raam?*

*Moe gespeeld en moe gesprongen,
Zat ik op uw schoot, en dacht,
In mijn nachtgoed kleine jongen,
Aan 't geheim der nacht.*

*Want als wij dan gingen zingen
't Oude, altijd eendre lied,
Hoe God alle, dingen
Die wij doen, beziet,*

*Hoe zijn eeuw'ge, groote wond'ren
Steeds beschermend om ons zijn,
— Nimmer zong je, moeder, zonder 'n
Beven dat refrein —*

*Dan zag ik de sterren flonk'ren
En de maan door wolken gaan,
d'Oude nacht met wijze, donk're
Oogen voor me staan.*

MARTINUS NIJHOFF

Uit: De Wandelaar, 1916

Predikantenconferentie 7 april 1974

Het was goed elkaar weer te ontmoeten. Als dominees en domineesvrouwen. Op een vertrouwde plaats. Wezep had ons al eerder ontvangen. In de zonnige zaal achter de kerk. Die we gratis kregen. Met koffie en thee erbij. Een applausje waard. Dat dan ook graag werd gegeven. Het was goed daar te zijn. Jammer dat er niet nog meer collega's met hun echtgenoten van de partij waren.

Het presidium berustte in vertrouwde handen. De handen van Prof. C. Veenhof. Deze had trouwens wel een driedubbele bijdrage te leveren die dag. De leiding, een openingswoord (dat op zichzelf ook al een referaat bleek te zijn), en dan nog een toespraak ter vervanging van wat de aangezochte spreker naar voren had zullen brengen.

Prof. Dr A. Th. van Deursen, hoogleraar in de geschiedenis aan de V.U., had nml een kerkhistorisch onderwerp zullen inleiden; en wel over „Avondmaalsviering en kerkelijke tucht in de Geref. kerken van Holland omstreeks het jaar 1600.” Tot zijn eigen en tot onze spijt was hij echter door ziekte verhinderd. Zoals gezegd: de voorzitter ving het op.

Zo tegen tien uur kwam de een na de ander aanzetten, en een gezellig geroezemoes verspreidde zich al

spoedig in de zaal. Een enkele handige zakenman trachtte van de gelegenheid gebruik te maken door een preekverzoek kwijt te raken; speciaal voor de zomermaanden, maar het bleek een moeilijk te verkopen artikel. Nadat de „amici et amicae” waren welkom geheten, werd gezongen ps. 119 : 83; gelezen van de geestelijke wapenrusting (Ef. 6:10-20) en een zegen gevraagd. Daarna werd collega Smouter herdacht, met enige gevoelvollen woorden en met enigen tijd stilte. Aan Mevr. Smouter zal een schrijven van meeleven worden verzonden.

Omdat de hoofdschotel een kerkhistorisch onderwerp zou zijn, had de voorzitter zich voorgenomen ter inleiding iets te zeggen over de huidige situatie. Het zou slechts een „voorwoordje” zijn, maar het werd een flinke hors-d'oeuvre; waarover in de middag praktisch he'e discussie zou lopen.

Het ging over „de grote wereldddreiging van onze dagen”: het communisme. Bij velen blijkt een ontstellend tekort aan kennis van de bronnen (men heeft soms van Lenin niets gelezen). Waardoor een blad als Trouw er zelfs toe komen kon, om iemand als Breznev voor te dragen voor de Nobelprijs voor de vrede. Ter beproefing der geesten

werd ingegaan op het marxisme en Leninisme. De klasse-strijd zou slechts een „overgangsfase” zijn naar de klasseloze heilstrijd. In werkelijkheid ging het om „de dictatuur van het proletariaat”. Uitdager, brutaal, meedogenloos werd dit gepropageerd. Lenin stelde: de moraal is ondergeschikt aan de klasse-strijd. Alles wat de communistische heilstaat naderbijbrengt is goed. De mensheid moet gelukkig gemaakt worden, desnoods ten koste van 4/5e ervan. Om het doel te bereiken moet het communisme bereid zijn tot compromissen. In dit licht is de huidige ontspanningspolitiek te zien. Overal moet actie gevoerd. Ter ondermijning. In maatschappijen en in parlementen. Om op te ruïnen en om te vernielen. Van binnen uit. Iedere list en leugen moet worden toegepast. Demonische praktijken worden uitgevoerd. Men denke aan Tsjecho-Slowakije, Hongarije, en verdrag met Duitsland. Men lette op de gigantische wapenrusting. Voorbeelden en getallen worden genoemd.

De oogmerken worden slechts bereikt door omverwerping van de bestaande orde. Het gaat erom „een wereld te winnen”. In dit alles ligt een huiveringwekkende dreiging. Daartegenover zien we een lamellende christelijke pers. Een ontstellende houding van partijen als P.S.P. en P.P.R. Dat zijn voor de communisten „onze nuttige idioten”.

Gewezen wordt op de Russische geheime dienst die van allerlei gegevens op de hoogte is (van al de bewoners van een dorp bv). Voorts op de infiltratie, zelfs ook in de kerken, die al sterker wordt.

We moeten waarschuwen waar het kan; voor een beweging, waarvan geen werkelijke vrede te verwachten is. Maar slechts een pax sovjetica. (Zie Goulasj).

In de discussie (meerderen wilden over deze zaak doorspreken) kon op verschillende verschijnselen en aspecten dieper worden ingegaan. Waardoor wint het communisme zo zeer veld? Omdat velen de vruchten willen zonder de wortel. En omdat men meent dat men die los kan maken van de ideologie. En omdat men niet onderkent wat het positief wil bereiken. Wat men in Frankrijk brengen wil is drieërlei machtscon-

centratie; van staatsmacht, kapitaal-macht en arbeidsmacht. Gewezen wordt op de voorbeelden van Chili, Afrika, Abessynië, Zambia, Frelimo, de vakbonden (de voorstelling alsof het er in Holland zo slecht bijstond met de bijstand en dgl.; alsook dat men er geen oog voor heeft hoezeer aan bepaalde ondernemers en hun energie onze welvaart is te danken), de Vara en anderen, met hun hypocrisie (wil men werkelijk omlaag terwille van de ontwikkelingslanden?).

Komt het van de materiële ellende?! Als ooit de materiële welvaart het welzijn bracht, dan moest het wel nu; maar de welvaart wordt gekocht ten koste van het welzijn. De anarchie roept om de dictatuur. (Zie Afrika).

In de pers en in de omroep ontbreekt teveel het beproeven der geesten. Huiveringwekkend is de toestand van het onderwijs. Ook daarom is het een ramp, dat de scheuring tussen binnenverbranders en buitenverbranders gekomen is. We hadden elkaars correctie nodig.

Op indringende wijze wordt aange-toond, hoezeer de infiltratie doorwerkt. Onder geref. predikanten (syn.) zijn geheime leden van de communistische partij. V.V.D.M. wordt door communisten geleid. Communisten zitten in de vakorganisaties. Potter zegt: „Ik ben bereid chaos en anarchie te accepteren als maar de wereld naar onze opvattingen veranderd wordt.” Piet Reckman heeft zijn invloed. Zo wordt veel materiaal aangedragen en de vragen worden breedvoerig beantwoord.

Het tweede onderwerp kwam daarvoor wat in de verdrukking. Voor discussie daarover was geen tijd meer. Mogelijk komt dat later nog eens.

„Belijden en belijdenis” was de titel van een toespraak enkele weken tevoren gehouden voor een kring van leden van verschillende kerken. Dit toegespitst op de situatie van de geref. gezindte en in kerkelijke kring. Naar voren werd gebracht hoe existentiële geloof en belijden is. Het betekent bv geen wierook branden voor de keizer en geen crucifix kussen. Van Ruler zei: de ortopraxis gaat aan de orthodoxie vooraf”.

Belijden is genormeerd door de belijdenis; gegrond op het Woord Gods. De belijdenis dat Jezus Christus is de Zoon van God is centraal. Deze belijdenis werd langzaam uitgebreid. Nagegaan werd hoe zich dat voltrok. Voorts hoe over meerdere uitdrukkingen van de belijdenis verschillend gedacht werd. Bijv. over de nederdaling ter hel. Hoe Calvijn dacht over het Athanasianum: wartaal; toch om de intentie aanvaard. Hoe Bavink sprak over de opstanding des lichaams; niet des vleses

Hoe wonderlijk heeft de kerk opereerd met termen als ousia; en gewerkt met categorieën uit het wijsgerig denken. Over de twee naturen bijv.

Daar is het extra-calvinisticum: H. Cat. vr 48: godheid overal tegenwoordig.

Schilder was het niet eens met de term „de alomtegenwoordigheid Gods”. Hij had bezwaar tegen „1-e en 2-e oorzaak” uit de D.L. Prof. Deddens had bedenking tegen de uitspraak van de Ned. Gel. Bel.: dat de ouderlingen en diakenen vormen samen een raad der kerk”. Wiskerke tegen art. 1: „een enig en eenvoudig wezen” — alsof hier sprake was van een zekere classificatie. Dezelfde zei: de Schrift spreekt alleen van verwerping bij hardnekkige verwerping en verstoting.

Op verscheidene punten heeft de kerk tolerantie aan de dag gelegd. T.a.v. het chiliasme is van tucht-oefening geen sprake geweest. Ds. v. Andel leerde tweërlei wederkomst; maar „onder de kansel”, waar tegenspraak mogelijk is”. Tgo Berkhof kwam wel een uitspraak maar geen tucht-oefening.

Calvijn stelde: „al is impura doctrina ingedrongen, indien de leer waarop de kerk gefundeerd is pura is, is afscheiding uit den Boze.” Afwijking van de „hoofdzaken” van het christelijk geloof is niet geoorloofd. Maar — alle hoofdstukken zijn niet van eenzelfde forma. Bavinck oordeelde: ieder die gelooft dat Jezus Christus is de Zoon van God, is lid van de kerk. Groen van Prinsterer was van oordeel dat de belijdenis telkens naar voren komt op één bepaald punt, waar de verdediger bezwaar tegen maakt en waar de waarheid triumpheert over de dwaling. Bijv. tgo Arius: de godheid van Christus. Tgo Rome: de genade. Tgo de Remonstranten: Gods soevereiniteit. We moeten opkomen voor de éne waarheid, die bedreigd wordt en tegen de dwaling die thans heerschappij voert; nml. dat de kerk geen overeenstemming behoeft, en dat elke mening gelijk recht heeft. Dat is volgens Groen wat in de tegenwoordige tijd betaamt.

In de bovengenoemde samenkomst van leden van verschillende kerken kwam het gevoelen van Ds. Telder ter sprake. Voorgelezen werd toen de verklaring door Ds. T. afgelegd in Opbouw. Waaruit bleek: hij is nooit „gehoord”. Hij heeft zijn opvatting niet geleerd in de gemeente. Hij zou hebben willen beloven zijn standpunt niet te propageren. Hij handhaaft zijn ondertekening van de belijdenis. Heeft geen bedenking tegen antwoord 57 van de H. Cat. Geloof een voortbestaan na de dood; dat niets Gods kinderen kan scheiden van Gods liefde; dat hun leven ook na het sterven verborgen is bij God; dat de geest weerkeert tot God; dat men zijn geest kan aanbevelen in de handen van de Vader; dat er geen reiniging is in een vagevuur; dat allen die in de graven zijn 's Heren stem zullen horen en uitgaan. Op de vraag of zulk een man schorsenswaardig is,

was het eenparig oordeel: neen. Met een dankbaar applaus, een kistje sigaren en een bloemetje van de dames werd de spreker „beloond”; of liever: getoond hoezeer men waardeerde wat hij ons allemaal had voorgeschoteld die dag. Nadat de penningmeester Ds. v. d. Kwast nog getracht had aan zijn trekken te komen, werd overlegd over een volgende conferentie. Genoemd werd het boek van Berkhof. Kunnen we niet eens samen vergaderen met 'calvijn'? Het bestuur zal over plaats tijd en onderwerp zich nader beraden.

Betreurd werd dat onze vergadering samenviel met die van Calvijn. Verzadigd door het uitgebreide geestelijke menu trokken we huiswaarts; na dankgebed van de oudste predikant van Wezep, Ds Goris.

In opdracht van de conferentie:
N. 't Hart.

Opleiding tot de Dienst der Woords

In het kerkblad „Tot Uw Dienst” van de gereformeerde kerk te Enschede-Zuid lazen we in „Uit de Kerkeraad” van 26 maart aan het slot het volgende: „Br. Meulink deelt nog mee, dat er een voorstel is de De Jong geheel te reserveren voor de Opleiding Stutenden. Hij blijft wel predikant van de kerk van Amsterdam.”

Eerstejaars studente
zoekt per 1 augustus a.s.

KAMER MET KEUKEN
of gebruik daarvan.
In Amsterdam.

Brieven onder nr. 10574 bureau „Opbouw”, Slotlaan 220, Utrecht.

Drukkerij »Steenbergen«

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukwerk

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Middelbare Theologische studie (m. bijbels hebreuws en grieks) te Zwolle en Rotterdam (zaterdags) aan de

PASTORALE LEERGANGEN

te Zeist (gedurende de gehele week)

aan de

REFORMATORISCHE BIJBELSCHOOL

(geref. grondslag; interkerkelijk)

Inf.: Ref. Bijb. School, Parklaan 8, Zeist; tel. 03404-24166.

Past. Lg. schriftel. Ratelaar 21, Barendrecht, tel. voor R'dam: 015-132970; voor Zwolle: 05277-1718.

Uit ons midden weggenomen onze lieve dochter, zuster en tante

JACOBA BOERSEMA,
geboren 23 augustus 1934.

Zij geloofde dat ze een kind van God was.
Hij was haar enige Helper.

Psalm 146 : 5 onberijmd.

Amsterdam:

Den Helder:

Carlisle (Canada):

Enschede:

Groningen:

J. BOERSEMA
B. BOERSEMA-KRAGT
B. S. VAN WERINGH-BOERSEMA
Jac. VAN WERINGH
Bouwneke, Geke
F. J. LANING-BOERSEMA
R. M. LANING
Marike, Lars, Wieke
J. A. VAN DER KAMP-BOERSEMA
J. W. L. VAN DER KAMP
Hein, Rob, Jacobien, Irene
D. L. BUURMAN-BOERSEMA
N. BUURMAN
Mirella, Matthijs
J. J. BOERSEMA
A. M. BOERSEMA-BREMMER
Wendelmoet

Groningen, 29 april 1974
Maria Dermoutlaan 4

De begrafenis heeft op 3 mei plaatsgevonden op het „Esserveld” te Groningen.

Vanmorgen nam de Heere plotseling van mij weg, na 21 jaren van een heel gelukkig samenzijn, mijn dierbare en onvergetelijke man

FOLKERT VAN DER MEER

hij werd 45 jaar.

Als ik ontwaak,
dan ben ik nog bij U.
Ps. 139 : 18 b

GEPKE VAN DER MEER-DOUMA

Enschede, 1 mei 1974
Weldinkhorst 20

De begrafenis heeft plaats gehad vrijdag 3 mei op de oosterbegrafplaats.

Nog onverwacht ontsliep in vol geloofsvertrouwen onze geliefde zoon, broer en oom

FOLKERT VAN DER MEER

echtgenoot van Gepke Douma. Hij werd 45 jaar.

'Als ik ontwaak, dan bij ik nog bij U'.
(Psalm 139 : 18 b).

Enschede, 1 mei 1974.

Haren: P. VAN DER MEER
J. M. VAN DER MEER-v. BOXEL
Eindhoven: A. B. D. VAN DER MEER
S. VAN DER MEER-WESTRA
Groningen: P. W. VAN DER MEER
M. VAN DER MEER-TORRINGA en kinderen.

Wie kan mij, t.b.v. mij broer in Canada, helpen aan de volgende nummers van „Dienst”:

jrg. 5 nrs. 8/9 en 10/11/12;
jrg. 11 no. 1;
jrg. 16 nrs.1/2/3.

Opgave van kosten s.v.p. aan P. J. v. Oene, P. C. Hoofthlaan 57, Zeist; tel. 03404-18966.

Plaats uw
familieberichten
in dit blad

Redactieleden	Adres van de Redactie	Advertenties en druk	Abonnementsprijs:	Geref. Persvereniging „Opbouw”
Ds H. Smit	Postbus 7176	Drukkerij	f 22,50 per jaar	Abonnementenadministratie Rotterdamse Rijkweg 174, Rotterdam-8 Tel. 010 - 153535 Giro 40.49.45
Ds G. Janssen	te Amsterdam.	„Steenbergen”,	f 11,75 per halfjaar	
Drs H. de Jong		Slotlaan 220, Zeist.	f 6,15 per kwartaal	
D. W. L. Milo		Tel. 0 3404 - 12452	Buitenland: Europa	
Drs H. E. S. Woldring			en zeepost f 30,—; Luchtpost f 50,—	
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.				